

MANYE
MAGYAR ALKALMAZOTT NYELVTANÁRSÁGI
ÉS NYELVTANÁRSÁGI TÁRSASÁG
HUNGARIAN ASSOCIATION OF APPLIED
LINGUISTS AND LANGUAGE TEACHERS

MODERN NYELVOKTATÁS

ISSN: 1219-638X

<https://ojs.elte.hu/modernnyelvok/>

2025 | *Modern Nyelvoktatás*, 31(1–2), 155–160.

KOUTNY ILONA, PAP DÁNIEL (SZERK.)

OKTATÁS A MAGYAR SZAKOKON LENGYELORSZÁGBAN

NAUCZANIE NA FILOLOGIACH WĘGIERSKICH W POLSCE.

POZNAŃ: WYDAWNISTWO RYS, 2023. 218 P.

ISBN 978-83-68006-22-3

Szili Katalin

katalin.szili@unipo.sk.

Eperjesi Egyetem, Kisebbségi Nyelvek és Kultúrák Központja,

Magyar Nyelv és Kultúra Intézete

<https://orcid.org/0000-0003-4562-3669>

A kötet az Európából lassan kiszoruló magyar nyelv és kultúra oktatásának még álló és erős bástyáit jelentő lengyelországi egyetemek magyar tanszékein dolgozó oktatóknak, kutatóknak a közös munkája, ha egészen pontosak akarunk lenni, a számukra összehívott 2023-as szakmai találkozó előadásainak gyűjteménye. A Varsói Tudományegyetem Modern Filológia Karán 1952-től megszakiítás nélkül önálló oktató- és kutatóintézetként működik a Magyar Tanszék, a poznańi Adam Mickiewicz Egyetem magyar szakja 1992-ben jött létre, Krakkóban előbb 1969-től magyar nyelvi lektorátus működött a Jagelló Egyetemen, majd 1989-ben elindították a magyar nyelv, történelem és kultúra oktatását (bővebben: Bubak, Nagy & Tátrai 2018).

18 szerzőtől – akik között egyetemi professzort, adjunktust, tudományos munkatársat, lektort egyaránt találunk – 17 tanulmányt olvashatunk négy fejezetben, amelyek témakörök szerint különülnek el: *Pragmatika és tanítása; Nyelv és nyelvtan tanítása; Kultúra és hungarológia; Irodalomtanítás*. A témakörök és az azokon belüli változatosság biztosítja, hogy a magyar nyelv és hungarológia tanításával foglalkozók minden bizonnyal találjanak az őket leginkább érdeklő részterületekről új információkat, a tanításban hasznosítható gondolatokat. Az ismertetésre vállalkozó azonban – a bőség zavarával küszködve – nem tehet mást, mint (részrehajlóan) ki-

emel minden fejezetből néhány általa fontosnak vélt tanulmányt, a többire pedig (igazságtalanul) szűkszavúan utal csak.

A pragmatika fejezet első helyre kerülése nem véletlen: Koutny Ilona professzor asszony ugyanis már évtizedekkel ezelőtt beépítette mind a poznańi magyar szak tanegységlistájába, mind a nyelvórák anyagába a főbb elméleti ismeretek átadását, illetve a pragmatikai kompetenciák fejlesztését. A nyelvhasználat pragmatikai összetevőiről adott összegzésével egyet kell értenünk: a nyelvtanulási célok gyakorlatiasabbá válása egyértelművé tette, hogy a jövőben tolmácsok, fordítók, a diplomáciában, de a turisztika, a vendéglátás területén tevékenykedők akkor lesznek sikeresek, ha a magyar beszélőközösség elvárásaihoz igazodva fejezik ki a szándékaikat, illetve megfelelően dekódolják a nyelvi és nem nyelvi üzeneteiket. Ehhez pedig tudniuk kell, miképpen valósítjuk meg az egyes beszédcselekedeteket, hogyan kérünk, mondunk nemet stb., ismerniük kell a zökkenőmentes (udvarias) kommunikáció használati szabályait. Agnieszka Veres-Guśpiel dolgozata egyszerre folytatása és empirikus kutatásokkal alátámasztott megerősítése Koutny okfejtésének. Írásában lengyel és magyar anyanyelvű adatközlők kérésstratégiáit elemezte a két nyelvben. Előbb megállapította a tipikus mintázatokat, majd értelmezte őket a Panther-Thornburg-féle forgatókönyv-modellben. A tanítás gyakorlatába átvihető lényegi következtetése: a konvencionálisan indirekt direktívumi szerkezetek más-más kontextuális jegyekkel bíró helyzetekhez kötődnek a két nyelvben, ami azt „eredményezi”, hogy a tanulók negatív transzfert alkalmaznak, vagyis az anyanyelvi szerkezeteket használják a célnyelven, ha a tanítás nem alkalmaz kimunkált eljárásokat ennek kiküszöbölésére. Ebben fejezetben a szláv anyanyelvűeket oktatók számára a legizgalmasabb kérdéscsoportokat a Tátrai Szilárd–Zuzanna Bodzióny szerzőpáros névelőhasználatával kapcsolatos funkcionális-kognitív-pragmatikai megközelítésű írása ígéri. Ennek 3. pontja azt bizonyítja – példákkal illusztrálva –, hogy a határozott névelős nominálisoknak különféle deiktikus jellegű használata létezik, amelyek a résztvevők tér- és időbeli pozícióját hozzák működésbe, és viszonyítási pontokat kínálnak fel az adott szereplők referenciális értelmezéséhez. A leírásuk didaktikai hozadékát pontosan fogalmazzák meg: a névelő nélküli forrásnyelvű lengyeleknek (és más szláv ajkúaknak, természetesen hozzá) azokat a lehorgonyzó műveleteket is érdemes feltárni, amelyek a tárgyalt konstrukcióknak a használatát motiválják. Ebben pedig az anyanyelvi tudásukra kell támaszkodni, még akkor is, ha a lengyelben nem léteznek olyan kontextualizáló lehorgonyzó elemek, mint a magyar névelők. A gyakorló nyelvtanárok bizonyára várják a dolgozat folytatását, amely a két rendszert részleteiben is összeveti, és a megfeleltetéseiket, eltéréseiket didaktikai szempontok alapján mutatja be.

A *Nyelv és nyelvtan tanítása* fejezet a könyv legterjedelmesebb része (pp. 51–151), nyolc változatos tárgyú tanulmányt foglal magába. Egy közös sajátosság azonban összeköti őket: szerzőik elméletileg megalapozott, jól kidolgozott eljárásokat osztanak meg velünk, ajánlanak követésre. Igaz ez Anna Grzeszaknak a *CLIL (Content and Language Integrated Learning)* oktatási formával foglalkozó munkájára, amely két óravázlattal segíti a metódus követését, vagy Pap Dánielnek a számítógépes programokban kevésbé jártasok számára is jól követhető módon közvetített két e-learning anyagára. A nyelvtanulásban nem kis kihívást jelentő szókincstanulás, -fejlesztés problematikája kapcsolja össze Nagy Júlia és Biegelbauer Eszter tanulmányait. Nagy Júlianna

témaválasztását azért tartom szerencsésnek, mert a diákok szókincsének egy méltánytalanul háttérbe szorult szegmensére, a neologizmusokra hívja fel a figyelmet gyakorlati megjegyzésekkel kísért, segédanyagokkal alátámasztott eszmefuttatásában. Hozzá kell tennem, hogy egyre több az olyan magyarul tanuló, aki célnyelvi környezetben, tehát Magyarországon él és tanul magyarul, ezért életszerű, hogy nap mint nap találkozik újonnan keletkezett szavakkal, kifejezésekkel, a jövőben tehát még nagyobb gondot kell a szakmának fordítania a szókézlet ezen összetevőire. Biegelbauer Eszter kérdőíves módszerrel nyert adatok alapján mérte fel, diagramokkal gazdagon illusztrálta a Varsói Egyetem hallgatóinak szótanulási szokásait. Szymon Pawlas egyszerre szélesebb távlatokat nyitó és specifikus témával járult hozzá a kötet anyagához a finnugrisztika tanításához készített értékes segédanyagával. Nagyné Főríz Emília a 21. század elvárásaihoz igazodó magyar szakos tantárgystruktúrák kialakításával kapcsolatban fogalmaz meg lényegi teendőket, tár elénk valós nehézségeket gondolatébresztő, melléklettel ellátott tanulmányában, amelyet a Jagelló Egyetemen immár 15 éve elindított szaknyelvoktatási program tapasztalatai inspiráltak. A gyakorlati célok irányába fordulás a nyelvi szakokon elengedhetetlen követelmény. A ma diákja megtérülő befektetést akar bármely nyelv és irodalom szak választásával, vagyis használható ismeretek birtokába akar jutni, amit aztán jól megfizetett állásokban akar kamatoztatni. A szerző 43 éves tapasztalat birtokában vezeti végig az olvasót a tervezés, a szükségletelemzés processzusán, a tantárgyak, a felhasználható tankönyvek, tananyagok során. Dávid Mária és Németh Szabolcs szoros értelemben vett grammatikai témákkal szerepelnek. Dávid Mária a kötet leghosszabb tanulmányában a teljességre törekedve tárja elénk a *való* funkcióit, de a hangsúlyt a határozói vonzatos szerkezetek jelzősítésére helyezi. Hasznos segítségként eljárásokat is vázol az oktatás mikéntjére. Németh Szabolcs címként megfogalmazott kérdése (*Mikor nem kell használni a meg igekötőt a magyarban a befejezett aspektus jelölésére?*) monográfia terjedelmű választ kívánna, ennek ellenére a didaktikai célokat szem előtt tartva rövid, pontokba szedett választ ad. Mindkét tanulmány egyben a lengyelországi magyar szakokon folyó nyelvoktatás magas színvonalának bizonyítéka (a mesterszint speciális problémáival foglalkoznak), de azt is jól tükrözik, hogy a magyar nyelv oktatása sajátos, a nyelvből kilépő szemléletet kíván meg a tanártól, amellyel új eredményekkel járulhat hozzá a magyar nyelvi jelenségek leírásához.

A kultúra vízére evezve, a *Kultúra és hungarológia* fejezet három tanulmánya közül az első Török Katalin, aki a *leves* szó nyelvi képét rajzolja meg szótárakból, tankönyvekből, internetes forrásokból gyűjtött anyag alapján. Talán csak az érezhetően követett előképek említését hiányolhatja a szigorú ítéssz belőle, jelesül Bańcerowski Janusnak több fogalmat is hasonlóan leíró cikkeinek hosszú sorát (összegyűjtve, Bańcerowski 2000, 2008). Damian Kaleta izgalmas tanulmánya, amely a 2010–2020 közötti évenként megállapított magyar kulcsszavak alapján vállalkozik a magyar társadalmi változások elemzésére és bemutatására, kiált a téma kiterjesztésére – például összevetésre a lengyel kulcsszavakkal, a *mi lett velük?* kérdés megválaszolására –, hiszen a szókézlet érzékenyen változó elemeiről van szó. De a nyelvi tényeken alapuló következtetések levonását szolgálják a kontextuális vizsgálatok is, azaz annak feltárása, milyen szövegekörnyezetben, milyen előjellel jelennek meg ezek a szavak. A *klímahiszi*-ről pél-

dául megállapítja Kaleta, hogy a magyar társadalom klímaváltozással kapcsolatos negatív hozzáállásának a jele. Messze nem a teljességre törekvő internetes kutatásom alapján a *klímaváltozás* semleges töltetű szó a magyar sajtóban, definíciója szerint „az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozása helyi vagy globális szinten”, a *klímahiszti*-nek valóban van negatív konnotációja („Az érzelmek politikai indíttatású felkorbácsolása az éghajlatváltozás ürügyén”), de a két szó között nem teszünk egyenlőségjelet. Marcin Grad egy sok energiát, szervezést kívánó nemes célú tanulmányútról számol be, melyet a varsói Magyar Tanszék valósított meg 2015-ben. Nem kell hosszasan bizonygatnom az ilyen utak pozitív hozadékát, amit a szerző így foglal össze: visszajelzést, megerősítést adnak a hallgatónak a tanultakról, motivációs erejük nagy, jelentős csapatépítő szereppel bírnak.

Az ugyancsak három tanulmányt tartalmazó *Irodalomtanítás* fejezetet Nagy László Kálmán tanulságos, polemikus dolgozata vezeti be. Első, elméleti jellegű részében a jelen irodalomtörténetének meghatározó problémáit, így az irodalomtörténet-írás válságát, az összefoglaló irodalomtörténetek és az irodalmi kánonok hiányát, valamint a toxikus irodalom fogalmát taglalja, gazdag szakirodalommal alátámasztva megállapításait. Számomra, aki az irodalmi szigorlaimhoz az alapismereteket a jó öreg „spenót”-ból szereztem meg (Sötér, 1964–1966), a toxikus – a befogadó pszichikumában a szerző szándéka ellenére kárt, sérülést, átmeneti vagy maradandó nyomot hagyó – irodalom fogalma jelentette az értékek, attitűdök legdrámaibb átalakulását. Így bizony hosszú utat kell megtennem, hogy a *Szigeti veszedelem*hez, a *Himnusz*hoz, a *Szózat*hoz, a *Légy jó, mindhalálighoz*, a *Pál utcai fiúk*hoz kötött toposzok, értékek helyébe a toxikusnak minősített vonásokat helyezzem. A cikk második felében lengyel diákjainak a benyomásait osztja meg az olvasóval az említett „toxikus művek” kapcsán: a Himnuszról nem azt kapják, amit várnak tőle, hiszen az övék optimista, dinamikus, nincs tele „hamis” történelmi utalásokkal, dallama is nép ihletésű, szemben a nehezen énekelhető magyarral. A *Szózat* erkölcsi parancsával – „a nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely” – a lengyelek a 21. században nem tudnak azonosulni, de szerintük a magyarok sem. Az „Itt törtek össze rabigát/Hunyadnak karjai” történelmi győzelmet elismerik ugyan, „de a mohácsi vész tükrében megmosolyogják a kiemelt esemény ily módon történő mitizálását”. (Az időközben bemutatott Hunyadi-sorozat tehát megjelölhetően más előjelű értelmezést nyerne általuk.) Véleményeiket a szerző a következőképpen értelmezi: ami a magyarok számára szentségtörés és a nemzeti irodalom gyalázása, az a külföldieknek érdekesség vagy olyan jelenség, amit nem értenek” (p. 191). Megítélésem szerint tágabb, interkulturális aspektusból általános jelenséget, bármely két nép és kultúra közötti kommunikációs zavart jeleznek, aminek színtere a történelmet, a hiteket, az értékeket, a vallást magába foglaló világlátás (Scollon & Scollon, 1995. pp. 127–129). Minthogy főként értékítéletekről van szó, röviden a kulturális értékek működéséről: minden közösség a rá jellemző, ellentétekre épülő értékrendszerrel dolgozott ki a történelme során, amit magáénak tart, elfogad, és amit érthető módon jobbnak vél a másokénál (az optimizmus jó, a pesszimizmus rossz; a szülőföldhöz, annak közösségéhez való ragaszkodás gondolata idejétmúlt, a mobilitás a jövő, a fejlődés). Mi lenne a megoldás e tipikusan 19–20. századi beidegződésekre épülő viszonyulás gyengítésére, a meg nem értések, félreértések kiküszöbölésére? A válasz: a nyitottság, a kölcsönös elfo-

adás, annak megértése, megértetése, hogy a tőlem való különbözőség nem a negatív, hanem egyszerűen a „más” érték kategóriába helyezendő.

A legszórakoztatóbb pillanatokat számomra a kötetben Elzbieta Szaverdo cikke okozta, amelyben *Az ember tragédiájához* írt 21. századi hallgatói átiratokból idéz. Friss, üde és merész okfejtések, amelyekken keresztül jobban megértjük a hallgatóinkat és talán ezt a „szép új” világot is. Gizińska Csilla hosszú című, a magyar irodalom jelenkori lengyel recepcióját bemutató dolgozata méltó lezárása a kötetnek. Az adatokban bővelkedő első részben a szerző kisebb időegységekre bontva (1. rendszerváltás, 2. ezredforduló, ezen belül 2000-es évek, ezredforduló után) vezeti végig az olvasót a magyar irodalom recepciójának rejtélyes útján, hiszen az, hogy egy otthon sikeres, népszerű író, költő milyen fogadtatásban részesül egy másik nyelvi és kulturális közösségben, összetett, előre nem meghatározható történet. Azt talán természetesnek vesszük, hogy Márai a legsikeresebb magyar szerző Lengyelországban (is), 37 művét fordították le a legjelentősebb műfordítók (Felix Netz, Irena Makarewicz, Tereza Worowska), de Eszterházy Péter is megnyerte mind a kritikásokat, mind a tágabb közönséget a 2000-es években a *Harmonia Caelestisszel*. De vajon miért nem sikerült ugyanez Kertész Imrének, vagy a pozitív itthoni és lengyel kritika ellenére Krasznohorkai Lászlónak, vagy a posztmodern írók közül Hajnóczy Péternek, Nádás Péternek? Gizińska teljessé teszi a magyar irodalom recepcióját azzal, hogy kiteri a fiatalabb írónemzedék (Bartis Attila, Dragomán György, Tompa Andrea, Tóth Krisztina stb.) jelenlétére is. A dolgozat 3. fejezete a magyar irodalom adaptálásának mikéntjéről tudósít a Varsói Egyetemen. A tantárgystruktúra és annak tartalma észszerű és didaktikailag jól felépített: az I. évfolyamon (a lehető legjobb) fordításokban kapnak általános képet a magyar irodalom legszélesebb szegmenseiről. Az MA szakon két féléven keresztül tanulnak *Kortárs magyar irodalom* című tárgyat. Végezetül: mi lenne nagyobb elismerése a három egyetem munkájának, mint Gizińska Csilla alábbi mondata: „... az utóbbi tíz évben a lengyelországi három magyar szak végzőseiből kinevelődött a lengyel műfordítók egy újabb generációja...” (p. 213).

A kötet gondosan szerkesztett, a cikkek felépítése egységes elveket követ, tartalmazza a szerzők listáját, elérhetőségét, sőt a hátsó belső borítón a poznańi egyetem oktatóinak néhány publikációjáról is információt kapunk. A szerkesztői előszó szerint megjelentetésének célja a három magyar szakon folyó munka során felmerülő problémák, nehézségek megbeszélése, a tapasztalatok megosztása volt, de emellett a hungarológiai oktatóhelyek munkájához is segítséget kívántak nyújtani. Nos e kettős cél messzemenően teljesül benne.

IRODALOM

- Bañcerovski, J. (2000). *A nyelv és a kommunikáció alapkérdései*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szláv és Balti Filológiai Intézet, Lengyel Filológiai Tanszék.
- Bañcerovski, J. (2008). *A világ nyelvi képe*. Tinta Könyvkiadó.
- Bubak G., Nagy L. K., & Tátrai, Sz. (2018). *Polsko-węgierskie badania hungarologiczne: studia z okazji trzydziestolecia Zakładu Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Lengyel-magyar hungarológiai kutatások: tanulmányok a Jagelló Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke fennállásának 30. évfordulója alkalmából*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (1995). *Intercultural Communication*. Blackwell Publishers Ltd.
- Sőtér, I. (Ed.), (1964–1966). *A magyar irodalom története I–VI*. Akadémiai Kiadó.